



# ЕКОНОМІЧНІ ГОРИЗОНТИ

Homepage: <http://eh.udpu.edu.ua>

ISSN 2522-9273 (print)  
ISSN 2616-5236 (online)

*Economies' Horizons*,  
No. 4(7), pp. 192–204.

DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(7\).2018.212755](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(7).2018.212755)

УДК 353:332.8

## Методологія формування систем моніторингу, планування та прогнозування розвитку житлово-комунального господарства міських агломерацій

О. О. Топчій<sup>1</sup>, к. е. н.

**Стаття надійшла:** 22.11.2019  
**Стаття прийнята:** 17.12.2019

Топчій О. О. Методологія формування систем моніторингу, планування та прогнозування розвитку житлово-комунального господарства міських агломерацій. *Економічні горизонти*. 2018. № 4(7). С. 192–204. DOI: [10.31499/2616-5236.4\(7\).2018.212755](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(7).2018.212755)

**Анотація.** *Мета дослідження.* Метою статті є окреслення основних складових методології формування систем моніторингу, планування та прогнозування розвитку житлово-комунального господарства міських агломерацій. *Методологія.* У дослідженні застосовані загальнонаукові методи, зокрема узагальнення, порівняння – для аналізу поглядів науковців щодо основних складових методології формування систем моніторингу, планування та прогнозування розвитку житлово-комунального господарства міських агломерацій. *Результати.* Зазначено, що важливим процесом в управлінні житлово-комунального господарства є планування, прогнозування й моніторинг. Досліджено основні етапи, принципи, складові процесу планування. Проаналізовано й удосконалено етапи прогнозування діяльності житлово-комунального господарства. Визначено систему моніторингу й необхідність побудови на отриманих даних аналізу і оцінки. Доведено, що до основних складових планування необхідно віднести соціально-економічний аналіз, PEST-аналіз, SWOT-аналіз, стратегічне фокусування. Наведено основні принципи планування, серед яких: системний та комплексний підходи, лідерство та бачення перспектив, творчість та креативність, залучення стейкхолдерів, перехід від закритих економік до відкритих глобальних систем, спрямованість на досягнення стратегічних цілей, гнучкість та адаптивність, оперативність та націленість, прозорість і підзвітність, зростання конкурентоспроможності. Зазначено необхідність використання нетрадиційних інноваційних методів при планування, таких як модель “CLEAR” й методологія форсайту. Обидві передбачають залучення зацікавлених стейкхолдерів в процесі планування. Наведена система принципів й результати використання регіонального та місцевого форсайту. Обґрунтовано необхідність удосконалення етапів прогнозування діяльності житлово-комунального господарства міських агломерацій, адже попередні визначають окремо вплив підвищення тарифу для населення на величину чистого доходу й валового прибутку, окремо вплив збільшення дебіторської заборгованості та досить рідко застосовують моделі банкрутства, стверджуючи, що дані підприємства не можуть збанкрутувати. Запропоновано етапи прогнозування житлово-комунального господарства з урахуванням комплексних складових зміни величини чистого доходу й валового прибутку, при підвищенні тарифу для

<sup>1</sup> ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», докторант, ідентифікатор ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6414-0561>; e-mail: [management@nuos.edu.ua](mailto:management@nuos.edu.ua); науковий консультант – І. О. Іртищева, д. е. н., професор.

населення, при збільшенні суми дебіторської заборгованості й врахування значень моделей банкрутства. Пропонуємо визначити стан діяльності об'єктів житлово-комунального господарства як стійкій, нестійкій та кризовий. Моніторинг є обов'язкових і завершальним етапом планування. Його необхідно проводити при аналізі реалізації завдань програми і стратегій міських агломерацій, при оцінюванні фактичного стану й розвитку житлово-комунального господарства або при досягненні цілей програми. Моніторинг трансформації житлово-комунального господарства міських агломерацій повинен бути побудований на аналізі стану реалізації нормативно-правового та науково-технічного забезпечення програми, стану розробки та впровадження регіональних програм (заходів) розвитку. *Практичне значення.* Удосконалення процесу прогнозування діяльності житлово-комунального господарства міських агломерацій доводить ефективно створювати фінансові плани. *Перспективи подальших досліджень.* Дослідження методології формування систем планування та прогнозування розвитку житлово-комунального господарства міських агломерацій дають підстави до подальшого удосконалення процедури моніторингу, чому буде присвячено подальші дослідження автора.

**Ключові слова:** житлово-комунальне господарство, міські агломерації, планування, моніторинг, прогнозування, методологія формування систем.

*Кількість джерел: 9; кількість таблиць: 1; кількість рисунків: 4; кількість формул: 4.*

JEL Classification: C00, L97, L98, L99.

## **Methodology of formation of systems of monitoring, planning and forecasting of development of housing and communal services of urban agglomerations**

**Oleksiy O. Topchiy<sup>1</sup>**, Cand. Ec. Sc.

**Received:** 22 November 2019  
**Accepted:** 17 December 2019

Topchiy, O. O. (2018), "Methodology of formation of systems of monitoring, planning and forecasting of development of housing and communal services of urban agglomerations", *Economies' Horizons*, no. 4(7), pp.192–204, doi: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(7\).2018.212755](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(7).2018.212755)

**Abstract.** *The purpose of the research.* The purpose of the article is to outline the main components of the methodology of formation of systems for monitoring, planning and forecasting the development of housing and communal services of urban agglomerations. *Methodology.* The general scientific methods, in particular generalizations, comparisons – for the analysis of views of scientists concerning the basic components of methodology of formation of systems of monitoring, planning and forecasting of development of housing and communal services of city agglomerations are investigated. *Results.* It is noted that an important process in the management of housing and communal services is planning, forecasting and monitoring. The main stages, principles, components of the planning process are studied. The stages of forecasting the activity of housing and communal services are analyzed and improved. The monitoring system and the need to build on the obtained data analysis and evaluation are determined. It is proved that the main components of planning should include socio-economic analysis, PEST-analysis, SWOT-analysis, strategic focus. The basic principles of planning are presented, including: systemic and integrated approaches, leadership and vision, creativity and involvement of stakeholders, transition from closed economies to open global systems, focus on achieving strategic goals, flexibility and adaptability, efficiency and focus, transparency and accountability, increasing competitiveness. The need to use non-traditional innovative methods in

---

<sup>1</sup> *Public Institution "Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine"; competitor for doctor's degree; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6414-0561>; e-mail [management@nuos.edu.ua](mailto:management@nuos.edu.ua); Scientific Consultant – I. O. Irtysheva, Doct. Ec. Sc., Professor.*

planning, such as the "CLEAR" model and the foresight methodology, is noted. Both involve stakeholders in the planning process. The system of principles and results of using regional and local foresight is given. The necessity of improving the stages of forecasting the housing and communal services of urban agglomerations is substantiated, as the previous ones determine separately the impact of tariff increase for the population on the amount of net income and gross profit, the impact of increased receivables and rarely apply bankruptcy models, claiming that these companies can not go bankrupt. The stages of forecasting of housing and communal services are offered taking into account complex components of change of size of net income and gross profit, at increase of the tariff for the population, at increase in the amount of receivables and taking into account values of models of bankruptcy. We propose to define the state of activity of housing and communal services as stable, unstable and crisis. Monitoring is a mandatory and final stage of planning. It should be carried out when analyzing the implementation of the program objectives and strategies of urban agglomerations, when assessing the actual state and development of housing and communal services or when achieving the goals of the program. Monitoring of the transformation of housing and communal services of urban agglomerations should be based on the analysis of the state of implementation of regulatory and legal and scientific and technical support of the program, the state of development and implementation of regional programs (measures) of development. *Practical meaning.* Improving the process of forecasting the activities of housing and communal services of urban agglomerations proves to effectively create financial plans. *Prospects for further research.* Studies of the methodology of formation of systems for planning and forecasting the development of housing and communal services of urban agglomerations provide grounds for further improvement of the monitoring procedure, which will be the subject of further research by the author.

**Key words:** housing and communal services, urban agglomerations, planning, monitoring, forecasting, methodology of systems formation.

*Number of references: 9; number of tables: 1; number of figures: 4; number of formulas: 4.*

### **1. Вступ.**

Житлово-комунальне господарство (ЖКТ) є стратегічно значущим для нашої країни, адже забезпечує основні сфери життєдіяльності населення. Все більше з'являється зацікавлених осіб, бажаючих впливати на процеси в житлово-комунальному господарстві, тому їх об'єднання й максимальне задіяння при формуванні стратегічних цілей розвитку є першочерговим завданням. Тому дослідження основних складових методології формування систем моніторингу, планування та прогнозування розвитку житлово-комунального господарства міських агломерацій на кожному етапі з можливим залученням всіх стейкхолдерів набирає все більшої значущості.

Процес децентралізації й реформування вимагає нових поглядів й окреслення основних складових методології формування систем моніторингу, планування

та прогнозування розвитку житлово-комунального господарства міських агломерацій. Тому дане дослідження є досить актуальним.

### **2. Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

Дослідженню основних складових методології формування систем моніторингу, планування та прогнозування розвитку житлово-комунального господарства міських агломерацій, значну увагу приділяли вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: Ю. Лукашин (*Lukashin, 2003*), Н. Полякова (*Polyakova, 2012*), М. Кіпенко (*Kipenko, 2012*), Д. Мальчикова (*Malchykova, 2015*), Г. Васильченко, І. Парасюк і Н. Єременко (*Vasylchenko, Parasiuk and Yeremenko, 2015*), Ф. Узунов (*Uzunov, 2015*), Т. Клебанова та О. Рудаченко (*Klebanova and Rudachenko, 2015*) та ін.

Однак, системне реформування всіх складових житлово-комунального госпо-

дарства міських агломерацій вимагає нових досліджень в побудові формування процесів планування, прогнозування й моніторингу.

### **3. Методи дослідження.**

Теоретичною і методологічною основою дослідження є наукові праці вчених у галузі житлово-комунального господарства міських агломерацій. Для досягнення поставленої в роботі мети були використані такі методи дослідження: теоретичне узагальнення – для визначення теоретичних основ і тенденцій змісту й складових планування та прогнозування розвитку житлово-комунального господарства; системного підходу – для узагальнення методології формування систем моніторингу, планування та прогнозування розвитку житлово-комунального господарства міських агломерацій; методи позитивного і нормативного аналізу – для вироблення рекомендацій з удосконалення етапів прогнозування стану житлово-комунального господарства.

### **4. Формулювання цілей дослідження.**

Метою статті є окреслення основних складових методології формування систем моніторингу, планування та прогнозування розвитку житлово-комунального господарства міських агломерацій.

### **5. Виклад основних результатів та їх обґрунтування.**

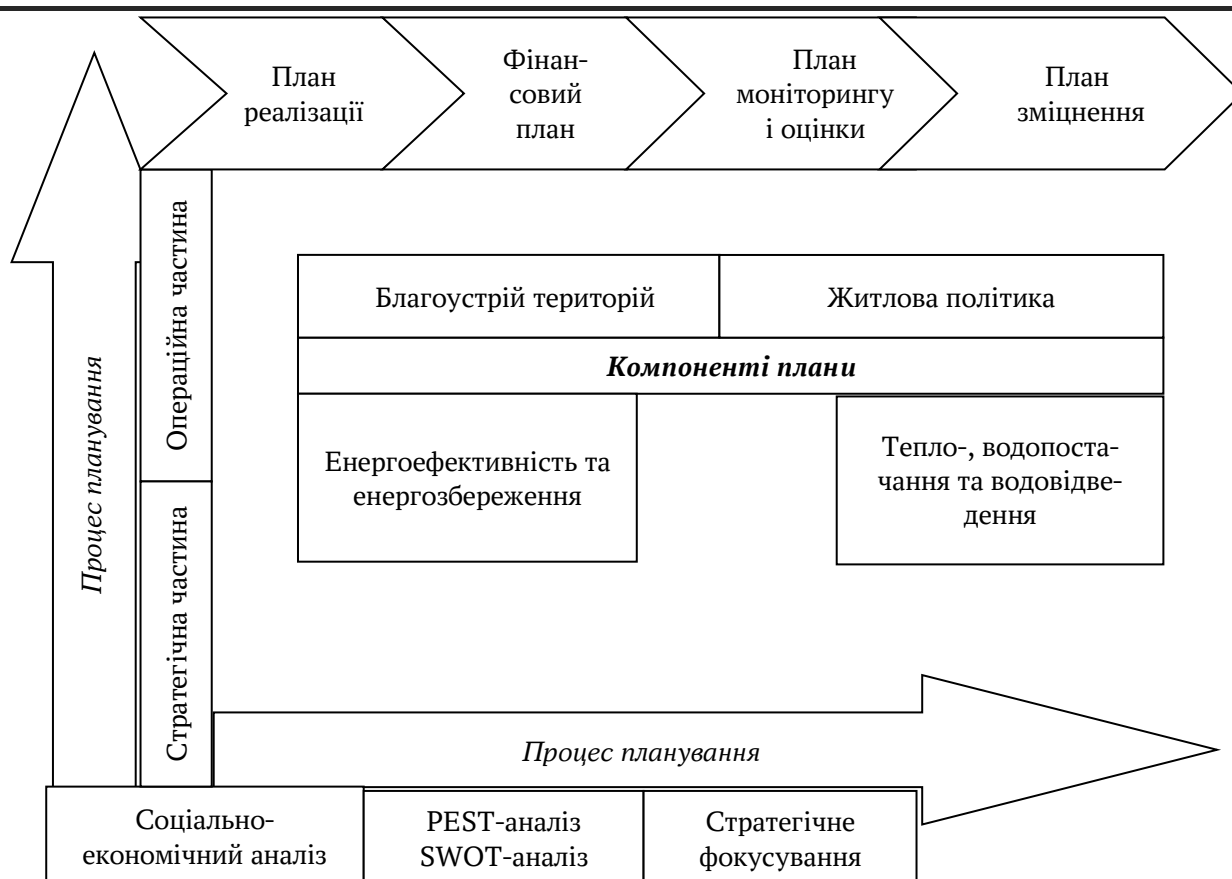
Методологія існує підставою для систематизації і реалізації процесів моніторингу, планування та прогнозування розвитку житлово-комунального господарства міських агломерацій «знизу вгору», які є дуже фрагментарними в Україні, або взагалі відсутні.

Відповідно до Проекту Європейського Союзу підтримки політики регіонального розвитку України формування цілісної методології повинна сприяти становленню ініціативного та відповідального управління житлово-комунального господарства, що є одним із глобальних викликів для

регіонів й країни в цілому (*GIZ International Services, 2016*). Ініціативне управління розвитком означає творче формулювання майбутнього у поєднанні з систематичними зусиллями, спрямованими на досягнення цього майбутнього. Відповідальне управління, перш за все, включає в себе відповідальність перед громадянами, у тому числі майбутніми поколіннями (*рис. 1*).

Одним з найбільш перспективних напрямів містобудівної діяльності є територіальне планування як важливий інструмент забезпечення комплексного, збалансованого й цілісного розвитку держави, її регіонів, ефективного використання економічних, природних та інших ресурсів з урахуванням їх територіальних особливостей, усього різноманіття сучасних та перспективних потреб суспільства. Територіальне планування є незамінним для узгодження секторальних політик, загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів, подальшої інтеграції України до єдиного Європейського простору, інтенсифікації транскордонного співробітництва тощо. Обмеженість простору як ресурсу ставить усі дослідження, що стосуються оптимального його використання, у коло актуальних. Відповідно, можна припустити, що проблема криється у відсутності науковообґрунтованих, оптимальних схем використання ресурсів як міської так й сільської місцевостей (*Malchukova, 2015*).

30% глобального ВВП припадає на 100 найбільших агломерацій світу. Агломераціями (суб-регіони) називаються території, представлені не окремими містами, а складаються з комбінацій міст, районів, селищ, розташованих у географічній близькості, також економічне зростання відбувається швидкими темпами. При плануванні діяльності житлово-комунальним господарствам міських агломерацій важливим є проведення соціально-економічного аналізу, PEST-аналіз, SWOT-аналіз й стратегічне фокусування.



**Рис. 1. Процес планування розвитку житлово-комунального господарства міських агломерацій**

*Джерело: згруповано автором*

Проведення соціально-економічного аналізу, інколи ще називають аналіз ситуації, базовий аналіз, є важливим оскільки охоплює всі складові аспекти життєдіяльності і розвитку цільового регіону або іншої місцевості. Проведений і відповідно використаний аналіз ситуації дозволяє членам Робочої групи краще зрозуміти актуальний стан й тенденції в соціальній, економічній, екологічній сферах та тарифній політиці регіону. Аналіз створює потужну основу для своєчасного виявлення бажаних і небажаних змін в регіоні, а також основу для прийняття обґрунтованих рішень щодо розвитку житлово-комунального господарства.

Існує декілька причин для підготовки соціально-економічного аналізу стану житлово-комунального господарства. Перша полягає у розробці основних проблем і

шляхів їх вирішення, підтверджених відповідними даними, які необхідні для подальших кроків планування. Це допомагає сформулювати сучасні та попередні заходи, з якими може бути узгоджений розвиток, або сигналізувати регіональним зацікавленим сторонам, в разі, коли дані показують, що щось йде не так, щоб вище керівництво могло стратегічно втрутитися, для зупинення небезпечності або нестандартних ситуацій. Наступна важлива причина, чому необхідно проводити соціально-економічний аналіз, полягає у створенні основи для моніторингу та оцінки реалізації Стратегії. Для формування цілей моніторингу і оновлення стратегій розвитку, необхідно створити механізми для регулярного оновлення соціально-економічних даних житлово-комунального господарства.



*Таблиця 1. Принципи планування житлово-комунального господарства міських агломерацій*

<b>Принцип планування</b>	<b>Сутність</b>
Застосування системного всебічного та комплексного підходу	Щоб бути дієвим, місцевий економічний розвиток не повинен обмежуватися одним виміром, тобто не повинен спрямовуватися виключно на залучення будь-яких підприємців і будь-яких робочих місць.
Лідерство та бачення перспектив	Сьогодні все більше фахівців схиляються до думки про те, що розвиток лідерства як однієї з важливих складових процесу управління може суттєво підвищити ефективність діяльності житлово-комунального господарства міських агломерацій шляхом використання додаткових важелів при роботі з колективом, громадою, зацікавленими сторонами та безпосередніми отримувачами послуг, що надаються владою.
Творчість та креативність	Сталий розвиток та прагнення зростання якості життя вимагають постійних пошуків нових неординарних рішень. Швидкі технологічні, політичні, економічні та соціальні зміни потребують креативу в плануванні змін, пошуку нових шляхів розвитку економіки (наприклад, розвиток економіки знань, економіки інформації, економіки вражень тощо).
Створення партнерств, залучення громади та налагодження співпраці	Діяльність з місцевого економічного розвитку є найбільш успішною тоді, коли вона проваджується через залучення громади, партнерство органів влади, підприємців, неприбуткових організацій та населення.
Необхідність переходу від закритих економік до відкритих глобальних систем.	В умовах глобалізації економіки житлово-комунальне господарство міських агломерацій та країни в цілому мусять змістити акценти у своїх програмах економічного розвитку. Необхідно «думати глобально, але діяти локально».
Спрямованість на досягнення стратегічних цілей, але водночас вона повинна демонструвати певний позитивний ефект у короткостроковому періоді	Будь-яка ініціатива з місцевого економічного розвитку, як правило, є довгостроковою і тому може давати відчутні результати лише через десятиріччя.
Процес випереджувального характеру, гнучкий та адаптивний	У сьогоdnішньому глобальному світі суттєвим викликом для досягнення успіху в житлово-комунальному господарстві міських агломерацій є формування та узгодження планування із динамічністю середовища, яке швидко змінюється.
Оперативність та націленість на дії	Цінність планування полягає не у безконечному розмірковуванні, а у свідомому розміркованому виокремленню реальних та дієвих заходів, налаштуванню всіх учасників процесу на дії для виконання завдань та досягнення цілей.
Програми й заходи з розвитку мають бути прозорими і підзвітними	Прозорість і підзвітність роблять відчутний внесок у забезпечення дієвості ініціатив з економічного розвитку.
Зростання конкурентоспроможності	Досягнення планів розвитку і вся діяльність у сфері розвитку охоплюють розробку стратегій, підготовку програм та проектів, які забезпечують формування такого ділового клімату і таких місцевих умов, що сприяють максимальному залучення ресурсів та забезпечують економічне зростання

*Джерело: складено автором на основі (Vasylychenko, Parasiuk and Yeremenko, 2015).*

Формулювання структури даних і подання своєчасних запитів до відповідних джерел є ефективністю збору даних для

аналізу. Необхідно знати умови, за яких відповідні джерела надають дані, можливі витрати, які можуть утворитися та додат-

ність даних щодо процесу розроблення стратегії.

Побудована база даних зобов'язана, в перспективі, містити всі ключові аспекти і тематики розвитку для того, щоб відповідати вимогам розробки та реалізації стратегії. Також, вона повинна регулярно оновлюватися (принаймні, щорічно) для того, аби відображати поточну ситуацію і ясно показувати зміни.

Окрім соціально-економічного аналізу доцільно проводити PEST-аналіз й SWOT-аналіз житлово-комунального господарства. На думку Н. Полякової, результати PEST-аналізу дозволяють оцінити зовнішню ситуацію, що виникає у сфері виробництва, комерційної, політичної та соціальної діяльності. Проведення такого аналізу націлене на пошук сприятливих можливостей та умов для розвитку підприємств житлово-комунального господарства. Проте ситуація в країні, як політична, економічна, так і соціокультурна та технологічна, достатньо складна. Низький рівень розвитку економіки країни у поєд-

нанні з відсутністю провідних технологій, соціальною незахищеністю трудового потенціалу країни та зосередженістю політичної влади на власних протиріччях створює несприятливий зовнішній клімат для розвитку та реформування підприємств житлово-комунального господарства.

SWOT-аналіз найчастіше використовують як інструмент стратегічного й тактичного планування. Дослідження дозволяє чітко окреслити позитивні й негативні тенденції впливу зовнішнього оточення на діяльність підприємств житлово-комунального господарства, які визначаються як можливості та погрози. Крім того, наступний крок – визначення слабких та сильних рис підприємств галузі (Polyakova, 2012).

В кінці після проведення PEST-аналіз й SWOT-аналіз необхідно здійснити узагальнене стратегічне-фокусування, тобто, що є найбільш перспективним, конкурентні переваги регіону, а також найбільш критичним, можливі загрози розвитку (рис. 2).



Рис. 2. Основні напрями стратегічного фокусування

Джерело: сформовано за даними (Vasylychenko, Parasiuk and Yeremenko, 2015).

Питання участі громадськості в процесі планування та прийняття управлінських рішень перемістилося сьогодні на передній план порядку денного трансформації житлово-комунального господарства. Цікавим є використання інноваційних методів при плануванні із залученням стейкхолдерів, серед яких модель “CLEAR” й методологія форсайту.

Модель “CLEAR” передбачає чітко визначене коло зацікавлених осіб та умови, за яких вони погодяться взяти участь у процесі планування розвитку. Типи участі зацікавлених осіб: обмін інформацією, консультації, спільне рішення, делеговане рішення.

Методологія форсайту поєднує наукове прогнозування з урахуванням інтересів відомого трикутника «влада – бізнес – громада» шляхом дієвого залучення до процесу «створення моделі майбутнього» так званих «стейкхолдерів», або «зацікавлених сторін» – тобто саме тих, хто буде брати участь у плануванні та реалізації і, головне, тих, на кого найбільше вплинуть наслідки цієї реалізації (*Vasylchenko, Parasiuk and Yeremenko, 2015*).

Методичний інструментарій форсайту включає велике різноманіття методів вироблення перспектив, що існують у різних науках і прикладних сферах, використовуючи як традиційні методи, так і нові, креативні. Основні методи, які відображають різні функції форсайту, з'єднані в чотири групи і отримали назву «кристал методів форсайту». Він включає: «аналіз» (аналіз поточної ситуації); «експертизу» (прогнозування тенденцій); «креативні методи» (вироблення нових ідей щодо майбутнього); «взаємодію» (узгодження поглядів і забезпечення взаємодії) (*Vasylchenko, Parasiuk and Yeremenko, 2015*).

Основні переваги форсайту від звичайного планування є:

- аналіз інформації про майбутнє з ме-

тою виявлення пріоритетних напрямів і створення образів та сценарії в бажаного майбутнього;

- можливе формування довгострокових прогнозів (до 30 років);

- важлива роль належить людському чиннику, оскільки кожній людині властиві свої внутрішні уявлення і знання ситуації;

- необхідне досягнення консенсусу між всіма зацікавленими в остаточних результатах особами;

- строго визначається напрям руху, жорстко прив'язаний до певного, зафіксованого образу майбутнього, але допускається можливість коректив.

Методологія форсайту містить ряд підходів, що об'єднуються у три складові: уявлення майбутнього (прогнозування, перспективи, передбачення); планування (стратегічний аналіз, визначення переваг); мережі (спілкування, експертна оцінка).

У якості інструмента форсайт використовує метод «мозкового штурму», метод Дельфі чи інші.

В основні регіонального форсайту є передбачення участі у процесі прогнозування представників органів влади, місцевої науки та органів місцевого самоврядування поряд із громадськими організаціями та бізнесом. Регіональний форсайт проводять щодо конкретної території-громади, представників групи громад, об'єктом житлово-комунального господарства, що формується під впливом спільних політичних, соціальних, демографічних та економічних факторів.

На думку Ф. Узунова, «у галузі планування акцент необхідно зробити на стратегічному прогнозуванні та плануванні, використовуючи такі інструменти (*Uzunov, 2015*):

- стратегія участі в ДПП, що зазначає загальне бачення проблеми і вирішення її бізнесом, визначення системи цінностей суспільства і місію бізнес-структури;



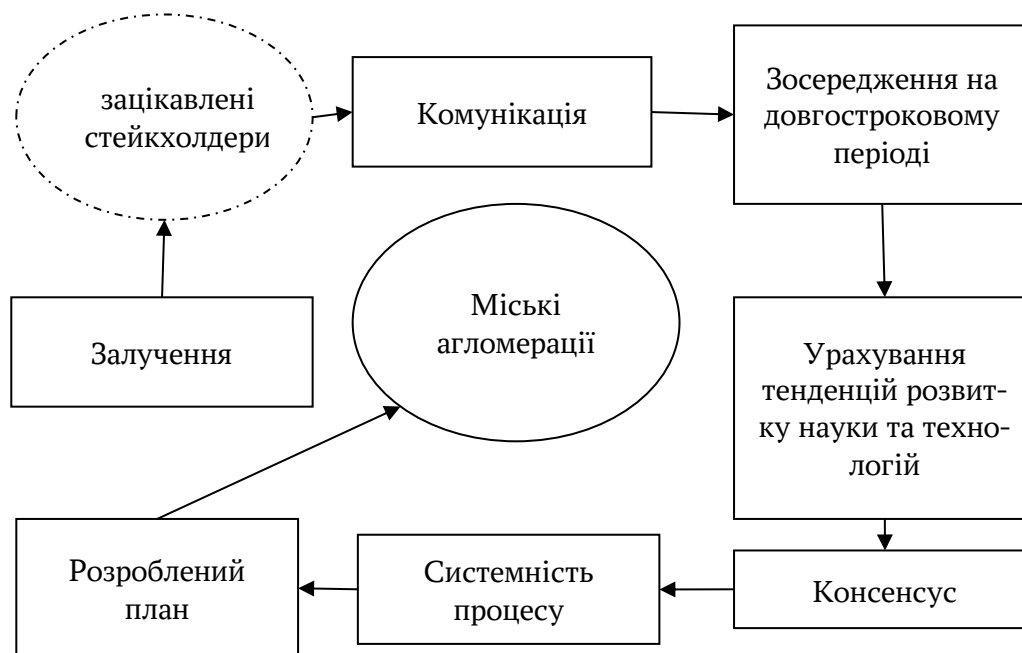


Рис. 3. Система принципів й результати використання регіонального та місцевого форсайту

Джерело: побудовано автором.

- SWOT-аналіз, PEST-аналіз, експертиза динаміки потреб у суспільних товарах і послугах (СТП);

- експертиза перспектив участі бізнес-структури в реалізації проектів ДПП;

- карта стейкхолдерів, дозволить провести аналіз можливостей опортуністичної поведінки партнерів;

- експертна оцінка ризиків, в простому випадку визначається за формулою:

$$R = \sum_{i=1}^n g_i p_i,$$

де  $R$  – загальний ризик участі у проекті ДПП;

$g_i$  – питома вага оцінюваного ризику;

$p_i$  – ймовірність настання ризику;

$n$  – кількість оцінюваних ризиків.

Важливу складовою в процесі управління житлово-комунальним господарством є прогнозування. Різке підвищення тарифів на послуги можуть впливати на кінцевий фінансовий результат діяльності

підприємств житлової сфери. Окрім цього більш підприємств постійно потерпають від збиткової діяльності, тому важливо в діяльності застосовувати моделі прогнозування банкрутства підприємств. Зростає заборгованість за оплату спожитих послуг населення і, тим самим, в житлово-комунальному господарстві збільшується дебіторська заборгованість. Тому, на нашу думку, досить актуальним для сфери житлово-комунального господарства є розробка процесу прогнозування з урахуванням підвищення вартості тарифів, зростання дебіторської заборгованості й можливості банкрутства (рис. 4).

Отже, як бачимо етапи прогнозування включають в себе складові величина чистого доходу й валового прибутку, з урахуванням підвищення тарифу для населення, зміни значення дебіторської заборгованості та застосування моделей банкрутства. В кінцевому результаті пропонуємо визначити стан діяльності об'єктів житлово-комунального господарства як стійкій, нестійкій та кризовий.

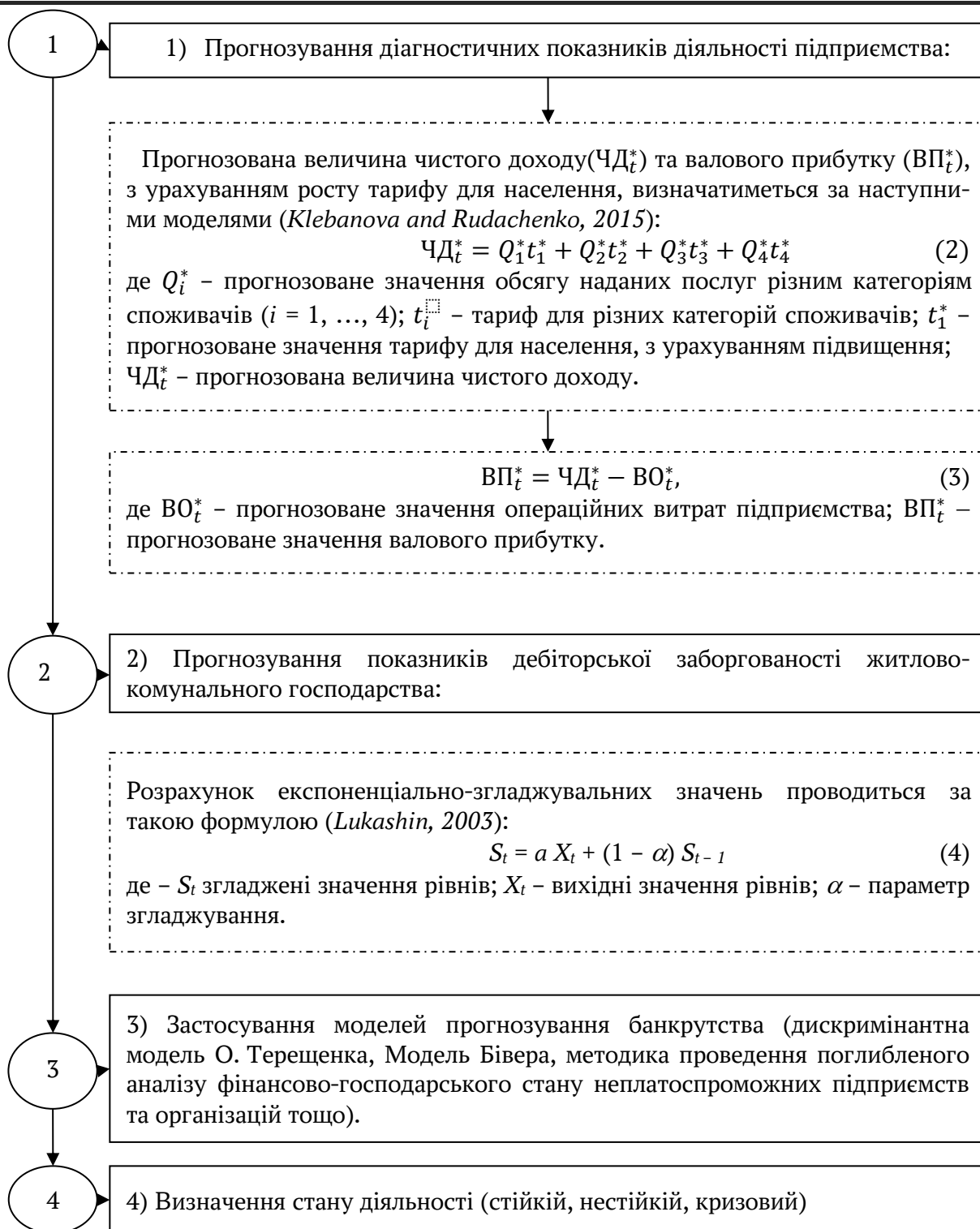


Рис. 4. Етапи прогнозування стану житлово-комунального господарства  
Джерело : згруповано автором (Klebanova and Rudachenko, 2015; Lukashin, 2003).

Завершальним етапом є проведення моніторингу відповідно до Наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України розроблена та діє Методика розроблення, проведення моніторингу та

оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації (Ministry of Regional Development, Construction and Housing of Ukraine, 2016). Відповідно до неї розроблені основні етапи моніторингу.

Моніторинг реалізації пріоритетів розвитку регіонів, досягнення стратегічних цілей та виконання завдань регіональних стратегій, зокрема тих, що визначені на засадах смарт-спеціалізації, проводяться за участю представників суб'єктів регіонального розвитку, також проводиться щокварталу й щороку.

Необхідно погодитись з М. Кіпенко, який зазначає, що «моніторинг розвитку та реформування ЖКГ може бути розділеним на три блоки:

- моніторинг діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо реалізації завдань програми;

- моніторинг фактичного стану та розвитку ЖКГ;

- моніторинг досягнення цілей програми» (Кіпенко, 2012).

Моніторинг трансформації житлово-комунального господарства міських агломерацій повинен бути побудований на аналізі стану реалізації нормативно-правового та науково-технічного забезпечення програми, стану розробки та впровадження регіональних програм (заходів) розвитку, а саме:

- розробку та удосконалення нормативно-правових актів;

- виконання державних соціальних стандартів (норм та нормативів) у сфері житлово-комунального обслуговування;

- реалізація науково-технічних досліджень з питань експлуатації та технічного обслуговування об'єктів ЖКГ;

- розроблення і впровадження сучасних новітніх технологій та обладнання;

- утворення енергоефективних компаній у ЖКГ.

Дієва система моніторингу побудована на виконанні операційних цілей на операційному рівні, а також реалізації стратегії в цілому, сприяє процесам прийняття управлінських рішень і забезпечує належну ефективну її реалізацію.

Система моніторингу забезпечує сво-

часну доступність належної інформації, проведення всіх заходів відповідно до плану використання ресурсів у встановлені терміни. Це дозволяє виявляти будь-які відхилення, що можуть відбутися, представляють основу для проведення коригувальних дій, за необхідності, для одержання відповідностей з початковим планом.

Вона включає підготовку звітів про хід реалізації на двох рівнях: операційному і стратегічному.

На операційному рівні реалізація проектів або заходів потреба є аналізі регулярної звітності (зазвичай звіти готують кожні три місяці). Дані звіти призначені для відповідних зацікавлених сторін: влади, донорів, установ, які фінансують проект, органів, що приймають рішення, регіональних партнерів та інших зацікавлених сторін. Кожна організація-виконавець, що відповідає за реалізацію окремих проектів і заходів, повинна здійснювати підготовку звітів про реалізацію. У звітах повинна міститися чітка і всеосяжна інформація про реалізовані заходи, використані ресурси і отримані результати.

Моніторинг передбачає збір даних про фактично здійснені дії і зіставлення їх із запланованими. Система моніторингу містить дві ключові складові: технічну й фінансову. Спрямованість на реалізацію запланованих заходів і досягнення результатів – це технічний моніторинг. А фінансова складова стосується виконання відповідних бюджетів, виділених для здійснення запланованих заходів.

Процес моніторингу проектів (програм, заходів) здійснюється в ході їх реалізації, відповідно до графіка звітності. Якщо звіти про хід виконання готуються кожні три місяці, то і моніторинг повинен проводитись за цим графіком.

На щорічній основі здійснюється моніторинг загальної реалізації стратегії, відповідно до динаміки підготовки щорічних звітів про реалізацію стратегії. Також на цьому етапі відстежується ступінь досяг-

нення компонентних і стратегічних цілей й поставлених завдань.

Оцінка моніторингу являє собою періодичну перевірку результативності й ефективності впливу сталості і актуальності проекту в контексті визначених цілей і завдань. Дані показники мають бути в центрі уваги при оцінці стратегії. Необхідно використовувати проектну документацію, звіти з моніторингу та іншу відповідну документацію, а також дані, зібрані в ході обстежень і опитувань для оцінки моніторингу. Даний аналіз проводиться незалежним органом, для того щоб забезпечити максимально імовірний рівень об'єктивності.

Підсумовуючи вище викладене, необхідно констатувати, що процес планування, прогнозування й моніторингу займає важливе місце в діяльності житлово-комунального господарства міських агломерацій.

#### **6. Висновки.**

Зазначено, що важливим процесом в управлінні житлово-комунального господарства є планування, прогнозування й моніторинг. Досліджено основні етапи, принципи, складові процесу планування. Проаналізовано й удосконалено етапи прогнозування діяльності житлово-комунального господарства. Визначено систему моніторингу й необхідність побудови на отриманих даних аналізу і оцінки.

Доведено, що до основних складових планування необхідно віднести соціально-економічний аналіз, PEST-аналіз, SWOT-аналіз, стратегічне фокусування. Наведено основні принципи планування, серед яких: системний та комплексний підходи, лідерство та бачення перспектив, творчість та креативність, залучення стейкхолдерів, перехід від закритих економік до відкритих глобальних систем, спрямованість на досягнення стратегічних цілей, гнучкість та адаптивність, оперативність та націленість, прозорість і підзвітність, зростання

конкурентоспроможності.

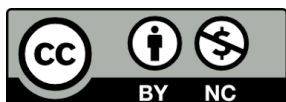
Зазначено необхідність використання нетрадиційних інноваційних методів при планування, таких як модель "CLEAR" й методологія форсайту. Обидві передбачають залучення зацікавлених стейкхолдерів в процесі планування. Наведена система принципів й результати використання регіонального та місцевого форсайту.

Обґрунтовано необхідність удосконалення етапів прогнозування діяльності житлово-комунального господарства міських агломерацій, адже попередні визначають окремо вплив підвищення тарифу для населення на величину чистого доходу й валового прибутку, окремо вплив збільшення дебіторської заборгованості та досить рідко застосовують моделі банкрутства, стверджуючи, що дані підприємства не можуть збанкрутувати. Запропоновано етапи прогнозування житлово-комунального господарства з урахуванням комплексних складових зміни величини чистого доходу й валового прибутку, при підвищенні тарифу для населення, при збільшенні суми дебіторської заборгованості й врахування значень моделей банкрутства. Пропонуємо визначити стан діяльності об'єктів житлово-комунального господарства як стійкій, нестійкій та кризовий.

Моніторинг є обов'язкових і завершальним етапом планування. Його необхідно проводити при аналізі реалізації завдань програми і стратегій міських агломерацій, при оцінюванні фактичного стану й розвитку ЖКГ або при досягненні цілей програми. Моніторинг трансформації житлово-комунального господарства міських агломерацій повинен бути побудований на аналізі стану реалізації нормативно-правового та науково-технічного забезпечення програми, стану розробки та впровадження регіональних програм (заходів) розвитку.

## References

- GIZ International Services (2016), "Methodology of regional development planning in Ukraine: a tool for developing regional development strategies and plans for their implementation", available at: [http://green.ucci.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/1\\_METODOLOG\\_YA\\_PLANUVANNYA\\_REG\\_ONALNOGO\\_ROZVYTKU.pdf](http://green.ucci.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/1_METODOLOG_YA_PLANUVANNYA_REG_ONALNOGO_ROZVYTKU.pdf) (Accessed 11 November 2018).
- Kipenko, M. (2012), "Housing and communal services of Ukraine: Problems monitoring the reform and development", *Derzhavne upravlinnia i mistseve samovriaduvannia*, vol. 3(14), pp. 149–153, available at: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012\\_03\(14\)/12kmmsrr.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_03(14)/12kmmsrr.pdf) (Accessed 11 November 2018).
- Klebanova, T. S. and Rudachenko, O. O. (2015), "Forecasting the indicators of financial activities of housing and communal services enterprise using adaptive models", *Business Inform*, no. 1, pp. 143–148, available at: [https://www.business-inform.net/export\\_pdf/business-inform-2015-1\\_0-pages-143\\_148.pdf](https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2015-1_0-pages-143_148.pdf) (Accessed 11 November 2018).
- Lukashin, Iu. P. (2003), *Adaptivnye metody kratkosrochnogo prognozirovaniia vremiannykh riadov* [Adaptive methods for short-term forecasting of time series], Finansy i statistika, Moscow, Russia, 414 p.
- Malchikova, D. S. (2009), "Spatial planning of rural areas in the context of modern social transformations", *Kultura narodov Prichernomoria*, no. 162, pp. 20–23, available at: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/6989/05-Malchikova.pdf?sequence=1> (Accessed 11 November 2018).
- Ministry of Regional Development, Construction and Housing of Ukraine (2016), Order "On approval of the Methodology for developing, monitoring and evaluating the effectiveness of regional development strategies and action plans for their implementation", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16> (Accessed 11 November 2018).
- Polyakova, N. (2012), "Housing and communal services of Ukraine: contemporary perspectives", *Ekonomichnyy analiz*, vol. 11, no. 3, pp. 349–353, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/egan\\_2012\\_11%283%29\\_77](http://nbuv.gov.ua/UJRN/egan_2012_11%283%29_77) (Accessed 11 November 2018).
- Uzunov, F. V. (2015), "Forming effective tool of public-private partnership of Ukraine", *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, no. 1(47), pp. 167–175, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy\\_2015\\_1\\_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2015_1_24) (Accessed 11 November 2018).
- Vasylchenko, H., Parasiuk, I. and Yeremenko, N. (2015), *Planuvannia rozvytku terytorialnykh hromad* [Territorial community development planning], VNA ENTERPRISE LLC, Kyiv, Ukraine, 256 p. available at: <https://auc.org.ua/sites/default/files/library/1plangrweb.pdf> (Accessed 11 November 2018).



Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства — Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0).  
This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons "Attribution-NonCommercial 4.0 International" (CC BY-NC 4.0).